

เล่ม ๓ ภิกขุณีวิมังค์

ในเล่ม ๑ และ ๒ แห่งบาลีวินัยปิฎก^๑ ซึ่งย่อมาแล้ว ว่าด้วยศีลของภิกษุ ซึ่งมีอยู่ ๒๒๗ ข้อ อันจะต้องสวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน บัดนี้จึงมาถึงบาลีวินัยปิฎก เล่ม ๓ ซึ่งชื่อว่า ภิกขุณีวิมังค์ อันแปลว่า ข้อแจกแจงอันเกี่ยวกับนางภิกษุณี พูดง่าย ๆ ก็คือ แสดงถึงศีล ๓๑๑ ข้อ ของนางภิกษุณี ซึ่งจะต้อสวดในที่ประชุมภิกษุณีสงฆ์ทุกกึ่งเดือนเช่นเดียวกับภิกษุสงฆ์

ในศีล ๓๑๑ ของนางภิกษุณีนั้น เป็นของนางภิกษุณีแท้ ๆ เพียง ๑๓๐ ข้อ ส่วนอีก ๑๘๑ ข้อ นำมาจากศีล ๒๒๗ ของภิกษุ เหตุที่นำมา ๑๘๑ ข้อ ก็เพราะได้เลือกเฉพาะที่ใช้กันได้ ทั้งภิกษุและภิกษุณี อันใดที่เป็นของเฉพาะภิกษุแท้ ๆ ก็ไม่นำมาใช้สำหรับนางภิกษุณี

บาลีวินัยปิฎก เล่ม ๓ ที่ชื่อว่าภิกขุณีวิมังค์นี้ แบ่งออกเป็นหัวข้อใหญ่ ๗ หัวข้อ คือ

๑. ปาราชิกกัณฑ์ ว่าด้วยอาบัติปาราชิก คืออาบัติที่ต้องเข้าแล้ว ทำให้ขาดจากความเป็นภิกษุณี อาบัติปาราชิกของนางภิกษุณีมี ๘ แต่แสดงไว้ในที่นี้เพียง ๔ ส่วนอีก ๔ ข้อ อนุโลมตามของภิกษุ
๒. สัตตรสกัณฑ์ ว่าด้วยอาบัติสังฆาทิเสส ๑๗ ข้อ (สัตตรส แปลว่า ๑๗) อาบัติสังฆาทิเสสนั้นต้องเข้าแล้ว ต้องประพฤติมานัตต์ ๑๕ วัน (คือ ๑ ปักข์) ในสงฆ์ ๒ ฝ่าย คือ ทั้งภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ พูดง่าย ๆ ก็คือ ต้องประจานตัวเองแก่สงฆ์ทั้งสองฝ่าย และตลอดเวลา ๑๕ วันนั้น ต้องเสียสิทธิหลายอย่าง อาบัติสังฆาทิเสสสำหรับภิกษุณี ๑๓ ข้อ ใช้ได้แก่นางภิกษุณีเพียง ๗ ข้อ เป็นของนางภิกษุณีแท้ ๆ ที่แสดงไว้ในบาลีวินัยปิฎก เล่ม ๓ นี้เพียง ๑๐ ข้อ
๓. นิสสัคคิยกัณฑ์ ว่าด้วยอาบัติปาจิตตีย์^๒ ที่ต้องสละสิ่งของ เรียกเต็มว่า อาบัติ นิสสัคคิยกปาจิตตีย์ มี ๓๐ ข้อ เท่ากับของภิกษุ แต่นางของภิกษุมาใช้เพียง ๑๘ ข้อ อีก ๑๒ ข้อที่แสดงไว้ในที่นี้ เป็นของนางภิกษุณีโดยตรง
๔. ปาจิตตียกัณฑ์ ว่าด้วยอาบัติปาจิตตีย์ตามปกติ ที่ไม่ต้องสละสิ่งของ รวม ๑๖๖ ข้อ ในจำนวนนี้ ที่แสดงไว้ในที่นี้อันเป็นของนางภิกษุณีโดยตรงมี ๘๖ ข้อ นำของภิกษุมาใช้ ๗๐ ข้อ (๘๖ + ๗๐ = ๑๖๖) อาบัติปาจิตตีย์ของภิกษุณีมี ๘๒ ข้อ

^๑ คำว่า บาลีวินัยปิฎก หมายถึงวินัยปิฎก ฉบับภาษาบาลี อันนี้ คำว่า ภิกษุณี เป็นภาษาบาลี ภิกษุณี เป็นภาษาสันสกฤต

^๒ อาบัติปาจิตตีย์ แปลว่า การละเมิดที่ยังกุศลคือความดีให้ตก

๕. ปาฏิเทสนียกัณฑ์ ว่าด้วยอาบัติปาฏิเทสนียะ คืออาบัติที่ควรแสดงคืน รวม ๘ ข้อ ซึ่งไม่ซ้ำกับของภิกษุเลย อาบัติปาฏิเทสนียะของภิกษุมี ๔ ข้อ มีที่น่าสังเกตก็คืออาบัตินี้ของนางภิกษุณี เนื่องด้วยการขอของบริโศคทั้ง ๘ ข้อ
๖. เสขียกัณฑ์ ว่าด้วยระเบียบมารยาทที่ต้องศึกษา รวม ๗๕ ข้อ เป็นการนำของภิกษุมาใช้ทั้ง ๗๕ ข้อ เป็นแต่ว่าในที่นี้ได้แสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในเรื่องนุ่งห่ม ไม่เรียบร้อย กับเรื่องถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ และบ้านเขพะ (น้ำลาย) ลงในน้ำ ซึ่งก็มีที่ห้ามอยู่แล้วในเสขียวัตถ ๗๕ ของภิกษุ
๗. อธิกรณสมถะ วิธระงับอธิกรณ์ คงมี ๗ ข้ออย่างเดียวกับของภิกษุ

ขยายความ

๑. ปาราชิกกัณฑ์

(ว่าด้วยอาบัติปาราชิก ๘ ลิกขาบท)

ลิกขาบทที่ ๑ ห้ามกำหนดยินดีการจับต้องของบุรุษ

มีเรื่องเล่าว่า นางภิกษุณีชื่อสุนทรินันทา มีความกำหนดยินดีการจับต้องกายแห่งหลานชายของนางวิสาขา ผู้มีนามว่าสาพะยะ ความทราบถึงพระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติลิกขาบท ความว่า

นางภิกษุณีมีความกำหนดยินดีการลูบ การคลำ การจับ การตอม การบีบ ของชายผู้มีความกำหนด เบื้องบนตั้งแต่ได้รากขวัญ^๑ ลงไป เบื้องต่ำตั้งแต่เข้าขึ้นมา ต้องอาบัติปาราชิก

ลิกขาบทที่ ๒ ห้ามปกปิดอาบัติปาราชิกของนางภิกษุณีอื่น

นางอุลลนันทาภิกษุณีรู้ว่านางสุนทรินันทาภิกษุณีมีกรรมกับสาพะยะมาณพ ก็ไม่โจทห้ามบอกกล่าว นางสุนทรินันทาปกปิดการมีกรรมของตน จนกรรมแก่จึงสีกไปตลอด พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติลิกขาบท ความว่า

นางภิกษุณีรู้ว่านางภิกษุณีอื่นต้องอาบัติปาราชิก ไม่โจทด้วยตนเอง ไม่บอกแก่หมู่คณะ ต้องอาบัติปาราชิก

^๑ รากขวัญ คือ ไหลปลาร้าหรือหลุมคอ

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามเข้าพวกภิกษุที่สงฆ์ขับจากหมู่

นางอุลลันนทาภิกษุณีประพติตามภิกษุชื่ออริฎฐะผู้ประพติไม่^๑ ดี สงฆ์จึงสวดประกาศยกเสียจากหมู่ (ไม่ให้ร่วมกินร่วมนอน) พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ความว่า

นางภิกษุณีประพติตามภิกษุที่สงฆ์สวดประกาศยกเสียจากหมู่ เป็นผู้ไม่เอื้อเพื่อไม่ทำคิน ไม่ทำตนให้เป็นสหายกับพระธรรม พระวินัย คำสอนของพระศาสดา นางภิกษุณีนั้นอันสงฆ์พึงตักเตือน เมื่อไม่เชื่อฟัง จึงสวดประกาศตักเตือนชี้แจง ถ้าสวดประกาศครบ ๓ ครั้งยังไม่ละเลิก ต้องอาบัติปาราชิก

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามเกี่ยวข้องกับนัตหมาย เป็นต้น กับบุรุษ

นางภิกษุณีที่เป็นคณะเดียวกัน ๖ รูป ประพติตนไม่สมควร มียินดีการจับมือบ้ำง การจับชายสังฆาฏิบ้ำง ของบุรุษ ยืนกับบุรุษบ้ำง พุดจากับเขาบ้ำง นัตหมายกับเขาบ้ำง ยินดีการมาตามนัตหมายของเขาบ้ำง เข้าไปสู่มุ้งด้วยกันบ้ำง ทอดกายให้เขาเพื่อเสพอสังฆกรรมบ้ำง พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาราชิกแก่นางภิกษุณีผู้ประพติเช่นนั้น

(หมายเหตุ : ปาราชิกอีก ๔ ข้อ คือตั้งแต่ข้อ ๕ ถึงข้อ ๘ อนุโลมตามของภิกษุพึงดูหน้า ๒๑๘ - ๒๒๓)

๒. สัตตรสกัณห์

(ว่าด้วยอาบัติสังฆาติเสส ๑๗ สิกขาบท)

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามกอดคิในโรงศาลกับคฤหัสถ์และนักบวช

นางอุลลันนทาภิกษุณี เป็นความกบชายคนหนึ่งด้วยเรื่องโรงเก็บของ ที่บิดาของชายคนนั้นถวายเป็นของภิกษุณีสงฆ์ แต่เมื่อบิดาตาย ชายคนนั้นจะเอาคิน ศาลตัดสินให้นางภิกษุณีชนะ ชายนั้นหาว่านางโกง นางแจ้งความ ศาลลงโทษชายนั้น ชายนั้นสร้างที่อยู่ให้อาชีวก และให้อาชีวกมาด่า นางแจ้งความ ศาลตัดสินจำคุกชายนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ความว่า

^๑ ภิกษุหรือภิกษุณีที่ไม่เห็นอาบัติ ไม่ทำคินอาบัติ จะต้องถูกลงโทษ ที่เรียกว่าอุกเขปนียกรรม คือการประกาศไม่ให้ร่วมกินร่วมนอน ไม่ให้เข้าหมู่ เมื่อประพติติแล้ว จึงถอนประกาศนั้น

นางภิกษุณีฟ้องความกับคฤหบดี^๑ บุตรคฤหบดี ทาส กรรมกร หรือแม่โดยที่สุด กับสมณะนักบวช ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามให้บวชแก่หญิงที่เป็นโจร

ชายของเจ้าลิจฉวีคนหนึ่งนอกใจสามี สามีจะฆ่า จึงหนีไป พร้อมกับขโมยของมีค่าไปด้วย นางไปขอบวชในลัทธิอื่น ก็ไม่มีใครบวชให้ แต่นางถูกลั่นทอนภิกษุณีเห็นแก่ของกำนัล ยอมบวชให้ สามีตามมาถึงเมืองสาวัตถี ฟ้องต่อพระเจ้าปเสนทิขอให้ลี้กให้ พระเจ้าปเสนทิไม่ทรงยินยอม ทรงถือว่าบวชแล้วก็แล้วไป สามีจึงติเตียนนางถูกลั่นทอนภิกษุณี พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ความว่า

นางภิกษุณีรู้ยู่ รับสตรีซึ่งเป็นโจร อันคนทั้งหลายรู้ว่ามิโทษประหาร^๒ ให้อยู่ (ให้บวช^๓) โดยไม่บอกเล่า พระราชา สงฆ์ คณะ หมู่ พวก เว้นแต่ผู้ที่สมควร (คือบวชในลัทธิอื่นแล้ว หรือบวชในสำนักนางภิกษุณีอื่นอยู่แล้ว) ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามเข้าบ้าน ข้ามน้ำ ค้างคืนแต่ผู้เดียว

มีเรื่องหลายเรื่องที่นางภิกษุณีข้ามน้ำ นอนตามลำพัง เดินทางแตกหมู่แล้วถูกข่มขืน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ความว่า

นางภิกษุณีแต่ลำพังผู้เดียวไปสู่สะแวกบ้านก็ตาม ข้ามแม่น้ำก็ตาม ค้างคืนก็ตาม ลำหลังแยกจากหมู่ (ในการเดินทาง) ก็ตาม ต้องอาบัติสังฆาทิเสส^๔

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามสวดเปลื้องโทษโดยไม่บอกสงฆ์ที่สวดลงโทษ

ภิกษุสงฆ์สวดประกาศลงโทษนางภิกษุณีรูปหนึ่งผู้ไม่เห็นอาบัติ นางถูกลั่นทอนภิกษุณีหาพวกสวดประกาศเปลื้องโทษ พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ความว่า

นางภิกษุณีไม่บอกกล่าวสงฆ์ผู้ทำการ ไม่รู้ฉันทะ (ไม่ได้รับความยินยอม) ของคณะ เปลื้องโทษ นางภิกษุณีที่สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันยกเสียจากหมู่ ตามธรรม ตามวินัย ตามสัตตสุตตสนา ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

^๑ คฤหบดี แปลว่า ผู้ครองเรือน

^๒ สมัยนั้น โครลัททีย์ ๑ บาท คือ ๕ มาสกขึ้นไป ต้องประหารชีวิต

^๓ คือเป็นอุปัชฌายะให้บวช

^๔ ตามสิกขาบทนี้ แสดงว่านางภิกษุณีจะต้องอยู่ในหมู่ในคณะ จะปลีกตัวไปไหน หรือแม้นอนคนเดียวไม่มีเพื่อน ภิกษุณีด้วย ย่อมต้องอาบัติ

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามรับของเคี้ยวของฉันจากมือของบุรุษ

นางภิกษุณีรูปหนึ่ง รูปร่างงดงาม คนก็รุมถวายเป็นอาหารดี ๆ เกิดมีเสียงครหาขึ้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ใจความว่า

นางภิกษุณีมีความกำหนด รับของเคี้ยวของฉันจากมือบุรุษผู้มีความกำหนด ด้วยมือของตนมาเคี้ยว มาฉัน ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามพูดจงใจให้นางภิกษุณีประพฤติย่อหย่อน

นางสุนทรินันทาภิกษุณีผู้มีรูปร่างงาม เห็นคนถวายเป็นอาหารดี ๆ มาก และรู้ว่าคนเหล่านั้น มีความกำหนดจึงไม่รับ นางอนันตริกาภิกษุณี กลับพูดจงใจว่า เขากำหนดหรือไม่กำหนด จะเป็นไรไป ควรรับได้ ท่านไม่กำหนดก็แล้วกัน ความทราบถึงพระพุทธเจ้า จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติสังฆาทิเสสแก่นางภิกษุณีผู้พูดจงใจให้ย่อหย่อนแบบนั้น

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามพูดดูหมิ่นภิกษุณีสงฆ์เมื่อโกรธเคือง

นางจันทกาลภิกษุณีทะเลาะกับนางภิกษุณีอื่น มีความโกรธเคือง พูดว่า ข้าพเจ้า ขอบอกคินพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สมณสตรีพวกคากยบุตรนี้จะอะไรนรกเทียว สมณสตรีดี ๆ พวกอื่นก็มี ข้าพเจ้าจะไปประพฤติพรหมจรรย์ในสำนักของสมณสตรีเหล่านั้น

พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามกล่าววาจาเช่นนั้น เมื่อโกรธเคือง และเมื่อกล่าวไปแล้ว ให้ภิกษุณีสงฆ์ตักเตือน เมื่อไม่เชื่อฟัง จึงสวดประกาศตักเตือน ถ้าครบ ๓ ครั้งแล้ว ยังไม่เลิกละ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๘ ห้ามพูดติเตียนเมื่อถูกลงโทษโดยธรรม

นางจันทกาลภิกษุณีถูกลงโทษในอธิกรณ์เรื่องหนึ่ง โกรธเคือง จึงกล่าวหาว่า นางภิกษุณีทั้งหลาย ลุแก่อคติ ๔ พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามติเตียนเช่นนั้น และให้ภิกษุณีสงฆ์ตักเตือน เมื่อไม่เชื่อฟัง จึงสวดประกาศตักเตือน ถ้าครบ ๓ ครั้งแล้ว ยังไม่เลิกละ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๙ ห้ามรวมกลุ่มกันประพฤติเสื่อมเสีย

นางภิกษุณีที่เป็นศิษย์ของนางอุลลันนทาภิกษุณี รวมกลุ่มกันประพฤติเสื่อมเสีย มีชื่อเสียงไม่ดี เบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ปกปิดความชั่วของกันและกัน พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามประพฤติเช่นนั้น และให้ภิกษุณีสงฆ์ตักเตือน เมื่อไม่เชื่อฟัง จึงสวดประกาศตักเตือน ถ้าครบ ๓ ครั้งแล้ว ยังไม่เลิกละ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๑๐ ห้ามพุดยุงนางภิกษุณีผู้ประพฤตินิด

นางอุลลันหนาทภิกษุณีพุดกับนางภิกษุณีทั้งหลายที่ถูกสงฆ์สวดประกาศตักเตือน (ตามสิกขาบทที่ ๙) ว่า “แม่เจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงรวมกลุ่มกัน อย่าแยกกัน แม้นางภิกษุณี เหล่าอื่นที่มีความประพฤติอย่างนี้ มีชื่อเสียงอย่างนี้ เบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ปกปิดโทษของกัน และกันก็มีอยู่ในสงฆ์ แต่สงฆ์ก็ได้กล่าวอะไรซึ่งนางภิกษุณีเหล่านั้น สงฆ์ว่ากล่าวพวกท่าน เพราะดูหมิ่น เพราะข่มเหง เพราะไม่ชอบใจ เพราะเสียงซุบซิบ เพราะ (พวกท่าน) มีกำลังน้อย” พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามนางภิกษุณี กล่าวกะนางภิกษุณีที่ถูก สงฆ์สวดประกาศตักเตือนเช่นนั้น ถ้ามีใครขึ้นทำให้ภิกษุณีสงฆ์ตักเตือน ถ้าไม่ฟัง ให้สวด ประกาศเตือน ครบ ๓ ครั้งแล้ว ยังไม่ละเลิก ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

(หมายเหตุ : อีก ๗ สิกขาบทไม่ได้กล่าวไว้ แต่ให้ใช้สิกขาบทของภิกษุ คือสิกขาบท ที่ ๕ ๘ ๙ และ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ รวม ๗ สิกขาบท ดูหน้า ๒๒๘ - ๒๓๔)

๓. นิสสัคคิยกัณฑ์

(ว่าด้วยอาบัตินิสสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐ สิกขาบท ที่ต้องสละสิ่งของ)

ในที่นี้มีเพียง ๑๒ สิกขาบท อีก ๑๘ สิกขาบทนำมาจากของภิกษุ

(๑) บัณฑิตวรรค วรรคว่าด้วยบาตร มี ๑๐ สิกขาบท

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามสะสมบาตร

นางภิกษุณีที่เป็นคณะเดียวกัน ๖ รูป สะสมบาตรไว้มาก เป็นที่ติเตียน พระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีสะสมบาตร ต้องนิสสัคคิยปาจิตตีย์ (บาตรที่นับว่า สะสม คือนอกจากที่ใช้ประจำ ๑ ลูก และนอกจากที่ทำวิภักดิ์ หรือทำให้เป็นสองเจ้าของ คืออนุญาตให้ผู้อื่นมีสิทธิด้วย)

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามอธิษฐานจิรวนอกกาลและแจกจ่าย

ชาวบ้านเห็นนางภิกษุณีกลุ่มหนึ่งมีจิรวรเก่า แต่ประพฤติตนสำรวมดี จึงเลื่อมใสถวาย จิรวนอกกาลแก่ภิกษุณีสงฆ์ นางอุลลันหนาทภิกษุณีอ้างว่าตนกราลกฐินแล้ว จึงอธิษฐานเป็น จิรวรในกาล ให้แจกจ่าย (เมื่อทำวิธีนี้ จิรวรก็ตกเป็นของนางอุลลันหนาทภิกษุณี ในฐานะเป็น ผู้มีพระรชามาก) เจ้าของจิรวรถามนางภิกษุณีที่ตนประสงค์จะให้ได้รับ ทราบว่าไม่ได้รับ เพราะ นางอุลลันหนาทภิกษุณีทำไปอย่างนั้น จึงติเตียน พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามอธิษฐานจิรวนอกกาล เป็นจิรวรในกาล แล้วแจกจ่าย ทรงปรับอาบัตินิสสัคคิยปาจิตตีย์ แก่นางภิกษุณีผู้ล่วงละเมิด

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามชิงจิวรคินเมื่อแลกเปลี่ยนกันแล้ว

นางอุบลนันทาภิกษุณีแลกเปลี่ยนจิวรกับภิกษุณีรูปอื่นแล้ว ภายหลังชวนแลกเปลี่ยนตามเดิม พร้อมทั้งชิงเอาทั้ง ๆ ที่อีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ทันตกลงประการใด พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัตินิสสัคคิยาปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ชิงคินเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นชิง

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามขอของอย่างหนึ่งแล้วขออย่างอื่นอีก

อุบาสกคนหนึ่งถามนางอุบลนันทาภิกษุณีว่า ต้องการอะไร นางตอบว่า ต้องการเนยใส เขาจึงซื้อเนยใสมาถวาย นางกลับบอกว่า ไม่ต้องการเนยใส แต่ต้องการน้ำมัน เขาจึงเอาเนยใสไปคั้น จะขอน้ำมันมาแทน แต่พ่อค้าไม่ยอมให้คั้น เขาจึงติเตียนนางอุบลนันทาภิกษุณี พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามขอของอย่างหนึ่ง แล้วขอของอย่างอื่นอีก ทรงปรับอาบัตินิสสัคคิยาปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ประพฤติเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามสั่งซื้อของกลับกลอก

อุบาสกผู้หนึ่งเอาเงิน ๑ กหาปณะฝากไว้ที่พ่อค้าในตลาด แล้วบอกกับนางอุบลนันทาภิกษุณีว่า ต้องการอะไรในราคานั้นให้ไปนำมา นางใช้นางสิกขมานา (สามเณรีผู้กำลังศึกษา คือสามเณรีที่เตรียมตัวจะเป็นนางภิกษุณีตามระยะเวลากำหนด) ผู้หนึ่ง ให้ไปน่าน้ำมันมาราคา ๑ กหาปณะ ครั้นนำมาแล้ว สั่งเปลี่ยนใหม่ว่า ไม่ต้องการน้ำมัน แต่ต้องการเนยใส นางสิกขมานานำน้ำมันไปคั้น จะขอเนยใสมา พ่อค้าไม่ยอมรับคั้น นางสิกขมานาก็ก็นำมาให้ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัตินิสสัคคิยาปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้สั่งซื้อของกลับกลอกเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามจ่ายของผิดวัตถุประสงค์เดิม

พวกอุบาสกเรียกรักันเพื่อทำจิวรถวายภิกษุณีสงฆ์ แล้วเก็บของไว้ ณ บ้านของพ่อค้าผู้คนหนึ่ง เข้าไปหานางภิกษุณีทั้งหลาย สั่งว่า ถ้าต้องการจิวรให้ไปรับมาจัดแบ่งกัน นางภิกษุณีทั้งหลายเอาผ้าชิ้นไปจ่ายแลกเปลี่ยนมาบริโภคเสียเอง เขารู้เข้าก็พากันติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัตินิสสัคคิยาปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณี ที่เอาของที่เขาประสงค์เจาะจงเพื่อประโยชน์อย่างหนึ่ง ถวายแก่สงฆ์ไว้ไปจ่ายแลกเปลี่ยนของอื่น

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามขอของมาจ่ายแลกเปลี่ยนของอื่น

พวกอุบาสกเรียกรักันเพื่อทำจิวรถวายภิกษุณีสงฆ์ แล้วเก็บของไว้ที่บ้านของพ่อค้าผู้คนหนึ่ง เข้าไปหานางภิกษุณีทั้งหลาย สั่งว่า ถ้าต้องการจิวร ก็ให้ไปรับมาจัดแบ่งกัน นางภิกษุณี

ขอผ่านันด้วยตนแล้ว เอาบริขารนั้นไปจ่ายแลกเภสัชฆมาบริโภค เขาฐู้เข้ากัพากันติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัตินิสสัคคิยาจิตตีย์แก่นางภิกษุณี ที่เอาของที่เขาประสงค์จะจงเพื่อประโยชน์อย่างหนึ่ง ถวายแก่พระสงฆ์ซึ่งตนขอมาเองไปจ่ายแลกของอื่น

สิกขาบทที่ ๘ ห้ามจ่ายของของคณะแลกของอื่น

ชนกลุ่มหนึ่งเรียกรักันเพื่อทำข้าวยาคุถวายนางภิกษุณีทั้งหลาย (ในที่นี้ไม่ใช่คำว่า สงฆ์ ด้วยมุ่งหมายมุ่งนางภิกษุณีที่ลำบากด้วยข้าวยาคุ) แล้วฝากของไว้ที่บ้านพ่อค้าคนหนึ่ง เข้าไปหานางภิกษุณีทั้งหลาย สั่งว่า ถ้าต้องการข้าวยาคุ ให้ไปเอาข้าวสารมาต้มเป็นข้าวยาคุบริโภค นางภิกษุณีทั้งหลายเอาของนั้นจ่ายแลกเภสัชฆมาบริโภค เขาทราบเข้าพากันติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัตินิสสัคคิยาจิตตีย์แก่นางภิกษุณี ที่เอาของที่เขาประสงค์จะจงเพื่อประโยชน์อย่างหนึ่ง ถวายไว้แก่คณะนางภิกษุณี มาจ่ายแลกของอย่างอื่น (ความต่างกันของสิกขาบทนี้ กับสิกขาบทที่ ๖ ที่ ๗ อยู่ที่คณะกับสงฆ์ คณะหมายเอา ๒ - ๓ รูป สงฆ์หมายเอา ๔ รูปขึ้นไป)

สิกขาบทที่ ๙ ห้ามขอของของคณะมาจ่ายแลกของอื่น

เรื่องเช่นเดียวกับสิกขาบทที่ ๘ เป็นแต่นางภิกษุณีขอก่อนแล้วจึงจ่ายแลกของทำนองเดียวกับสิกขาบทที่ ๗ เป็นแต่สิกขาบทนี้เขาถวายแก่คณะ

สิกขาบทที่ ๑๐ ห้ามขอของบุคคลมาจ่ายแลกของอื่น

เรื่องทำนองเดียวกับสิกขาบทที่ ๙ เป็นแต่เขาถวายของเป็นส่วนบุคคลสำหรับค่าทำความสะอาดบริเวณ แต่ผู้รับเอามาจ่ายแลกเภสัช

(๒) จีวรวรรค วรรคว่าด้วยจีวร มี ๒ สิกขาบท

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามขอผ้าห่มหนาวเกินราคา ๑๖ กหาปณะ

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเลื่อมใสในธรรมเทศนาของนางอุลลันหนาทภิกษุณี ออกปากให้ขอของได้ นางจึงขอผ้ากัมพลราคาแพง พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัตินิสสัคคิยาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่ขอ (หรือให้เขาจ่าย) ผ้าห่มหนาว ราคาเกิน ๔ กังสะ (๑๖ กหาปณะ)

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามขอผ้าห่มฤดูร้อน ราคาเกิน ๑๐ กหาปณะ

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเลื่อมใสในธรรมเทศนาของนางอุลลันหนาทภิกษุณี ตรัสให้ขอสิ่งที่ต้องการได้ นางขอผ้าเปลือกไม้ ก็ถวายผ้าเปลือกไม้ตามประสงค์ มนุษย์ทั้งหลายพากัน

ดีเตียนว่ามักมาก (เข้าใจว่าจะขอผ้าที่ทรงห่มอยู่ซึ่งมีราคาแพง) พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัตินิสัสถคิยาปาจิตติย์แก่นางภิกษุณี เมื่อขอผ้าห่มฤดูร้อน ขอผ้าเกินราคา ๒ กังสะครั้ง (๑๐ กหาปณะ)^๑

(หมายเหตุ : นิสัสถคิยาภังค์ที่แสดงไว้นี้ มีเพียง ๑๒ สิกขาบท ทั้ง ๆ ที่กล่าวว่ามี ๓๐ สิกขาบท เพราะนำของภิกษุมาใช้ ๑๘ สิกขาบท กล่าวอีกอย่างหนึ่งนิสัสถคิยาปาจิตติย์ของภิกษุ ๓๐ สิกขาบทนั้น เอาออกเสีย ๑๒ นำมาใช้สำหรับนางภิกษุณีได้ ๑๘ สิกขาบทที่เอาออก ๑๒ คือสิกขาบทที่ ๔ ที่ ๕ แห่งจิวรรค สิกขาบทที่ ๑ ถึง ๗ แห่งโกสิยวรรค สิกขาบทที่ ๑ ที่ ๘ และที่ ๙ แห่งปัตตวรรค ดูหน้า ๒๓๗ - ๒๔๓)

๔. ปาจิตติยภังค์

(ว่าด้วยอาบัติปาจิตติย์ ๑๖๖ สิกขาบท ที่ไม่ต้องสละสิ่งของ)

(ในเล่มนี้แสดงเฉพาะที่เป็นของนางภิกษุณีแท้ ๆ ๙๖ สิกขาบท ส่วนอีก ๗๐ สิกขาบท นำของภิกษุมาใช้ จึงรวมเป็น ๑๖๖ สิกขาบท ใน ๙๖ สิกขาบท แบ่งออกเป็น ๙ วรรค วรรคที่ ๑ ถึงวรรคที่ ๗ มีวรรคละ ๑๐ สิกขาบท วรรคที่ ๘ และที่ ๙ วรรคละ ๑๓ สิกขาบท)

(๑) สลุตวรรค วรรคว่าด้วยกระเทียม มี ๑๐ สิกขาบท

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามฉันทกระเทียม

อุบาสกผู้หนึ่งอนุญาติให้ภิกษุณีสงฆ์ขอรกระเทียมได้ พร้อมทั้งสั่งคนเฝ้าไว้ให้จัดถวาย วันหนึ่งนางภิกษุณีหลายรูปไปขอรกระเทียม เผอิญกระเทียมที่บ้านหมด เขาจึงให้ไปเก็บเอาเองที่ไร่ นางอุบลันทาภิกษุณี ไม่รู้จักประมาณ ใช้คนเก็บไปเสียมากมาย คนเฝ้าไว้ดีเตียนพระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตติย์แก่นางภิกษุณีที่ฉันทกระเทียม (คงเพื่อป้องกันไม่ให้ไปเที่ยวขอรกระเทียมชาวบ้านอีก)

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามนำขนในที่แคบออก

นางภิกษุณีไปอาบน้ำเปลือยกายในทำนอันเดียวกับหญิงแพศยา (โสเภณี) ถูกพวกหญิงแพศยายกโทษดีเตียนว่า นำขนในที่แคบออกเหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตติย์แก่นางภิกษุณีที่ให้นำขนในที่แคบออก^๒

^๑ มีข้อนำสังเกตอยู่ ๒ แห่ง คือผ้าห่มฤดูหนาว ใช้คำว่า ผ้าห่มหนัก (ครุปาปุรณ) ผ้าห่มฤดูร้อน ใช้คำว่า ผ้าห่มเบา (ลหุปาปุรณ) คำว่า ขอ แปลหักจากคำว่า “ทำให้เขาจ่าย” (เจตาเปยฺย)

^๒ คำว่า ที่แคบ หมายถึงรักแร้ทั้งสองและองค์กำเนิด

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามใช้ฝ่ามือตบกันด้วยความกำหนัด

นางภิกษุณี ๒ รูปเกิดความกำหนัด จึงเข้าห้องใช้ฝ่ามือตบ^๑ (ตามเนื้อตัวของกัน และกัน) พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามใช้สิ่งที่ทำด้วยยางไม้

นางภิกษุณีมีความกำหนัด ใช้สิ่งที่ทำด้วยยางไม้ใส่ในองค์กำเนิด พระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้น (คำว่า ยางไม้ กินความถึงไม้ แปะ ดินเหนียว โดยที่สุด แม้ใบบัว - คำอธิบายท้ายสิกขาบท^๒)

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามชำระลิกเกิน ๒ ข้อนี้

พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้นางภิกษุณีใช้น้ำชำระได้เมื่อปัสสาวะ ภิกษุณีบางรูป ใช้น้ำชำระลิกเกินไปทำให้เป็นแผล จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ ใช้น้ำชำระลิกเกิน ๒ ข้อนี้ (เพื่อป้องกันการกระทำด้วยความกำหนัด - คำอธิบายท้ายสิกขาบท^๒)

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามเข้าไปยืนถือน้ำและพัดในขณะภิกษุกำลังฉัน

มหาอำมาตย์ผู้หนึ่งออกบวช ภริยาก็ออกบวชเป็นนางภิกษุณีด้วย เวลานั้น นางภิกษุณี ที่เคยเป็นภริยามายืนถือภาชนะน้ำดื่มและถือพัดปฏิบัติอยู่ ภิกษุที่เคยเป็นสามีเห็นไม่เหมาะสม จึงห้ามปราม นางโกรธจึงเอาภาชนะน้ำคว่ำลงไปบนศีรษะและเอาพัดตีภิกษุนั้น พระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้เข้าไปยืนถือภาชนะน้ำและพัด เมื่อภิกษุกำลังฉัน

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามทำการหลายอย่างกับข้าวเปลือกดิบ

นางภิกษุณีไปขอข้าวเปลือกดิบได้มา แต่ถูกแย่งชิงที่ประตูเมือง พระผู้มีพระภาคจึง ทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ขอเอง ใช้ให้ขอ ผัดเอง ใช้ให้ผัด ตำเอง ใช้ให้ตำ ซึ่งข้าวเปลือกดิบ หุงต้มเอง ใช้ให้หุงต้ม ฉันข้าวนั้น (คือฉันข้าวที่ตนทำ หรือใช้ให้ทำ อย่างไม่อย่างหนึ่งเกี่ยวกับข้าวเปลือกดิบนั้น ต้องอาบัติ)

^๑ มีคำอธิบายท้ายสิกขาบทว่า เมื่อกำหนดยนิตีสัมผัส แม้ใช้ใบบัวตีที่องค์กำเนิด ต้องปาจิตตีย์

^๒ หมายถึง คำอธิบายท้ายสิกขาบทนี้ ในพระไตรปิฎกบาลี - ม.พ.ป.

สิกขาบทที่ ๘ ห้ามทิ้งของนอกฝานอกกำแพง

นางภิกษุณีถวายอุจจาระใส่ภาชนะ เเทลงไปในอกฝา ตกใส่ศีรษะของพราหมณ์คนหนึ่ง พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่ทิ้ง หรือใช้ให้ทิ้ง อุจจาระ ปัสสาวะ ขยะ หรือของที่เป็นเดน นอกฝาหรือนอกกำแพง

สิกขาบทที่ ๙ ห้ามทิ้งของเช่นนั้นลงบนของเขียวสด

นางภิกษุณีทิ้งอุจจาระ เป็นต้น ลงในนาของพราหมณ์ผู้หนึ่ง พราหมณ์ตีเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่ทิ้ง หรือใช้ให้ทิ้งอุจจาระ ปัสสาวะ หรือของที่เป็นเดน ในของเขียวสด

สิกขาบทที่ ๑๐ ห้ามไปดูเพื่อนรำขบรื่อง

มีงานมหรสพบนยอดเขากรุงราชคฤห์ นางภิกษุณีไปดู มีผู้ตีเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ไปดูการพ้อนรำ การขบรื่อง การบรรเลง

(๒) อังคการวรรค วรรคว่าด้วยเวลากลางคืน มี ๑๐ สิกขาบท

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามยืนหรือสนทนาสองต่อสองกับบุรุษในที่มืด

นางภิกษุณีบางรูปยืนบ้าง สนทนาบ้าง กับบุรุษสองต่อสองในราตรีอันมืด มิได้ตามประทีป พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามยืนหรือสนทนาสองต่อสองกับบุรุษในที่ลับ

นางภิกษุณีบางรูปยืนบ้าง สนทนาบ้าง กับบุรุษสองต่อสองในที่ลับ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามยืนหรือสนทนาสองต่อสองกับบุรุษในที่แจ้ง

นางภิกษุณีบางรูปเห็นว่า ห้ามทำ เช่น สิกขาบทที่ ๒ ในที่ลับ จึงยืนบ้าง สนทนาบ้าง กับบุรุษสองต่อสองในที่แจ้ง มีผู้ตีเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามทำเช่นนั้นในที่อื่นอีก

นางอุลลันทาภิกษุณี กับบุรุษสองต่อสอง ยืนอยู่บ้าง สนทนากันบ้าง กระชับที่หูกันบ้าง ส่งนางภิกษุณีที่เป็นเพื่อนไปเสียบ้าง ในถนนรกบ้าง ในถนนตันบ้าง (ถนนเช่นนี้ เข้าทางไหนต้องออกทางนั้น) ในทางแยกบ้าง มีผู้ตีเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติแก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามเข้าบ้านผู้อื่นแล้วเวลากลับไม่บอกลา

นางภิกษุณีบางรูปไปฉันประจำในบ้านหนึ่ง วันหนึ่งเมื่อฉันเสร็จแล้วก็หลีกไปโดยมิได้บอกลาเจ้าของบ้าน นางทาสีกวาดบ้าน จึงเอาเครื่องลาดใส่ลงไปในภาชนะ เจ้าของบ้านไม่เห็นเครื่องลาด จึงถามเอาที่นางภิกษุณี นางภิกษุณีตอบว่าไม่ทราบ เขาก็ทวงเอาที่นางภิกษุณี บริภาษเอาแล้วตัดการถวายอาหารประจำ ภายหลังคนทั้งหลายพบเครื่องลาดนั้นในภาชนะ จึงให้เจ้าของบ้านไปขอขมานางภิกษุณีนั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้เข้าไปสู่สกุลก่อนเวลาอาหาร (ก่อนเที่ยง) นั่งบนอาสนะแล้วไม่บอกลาเจ้าของบ้านก่อนหลีกไป

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามนั่งนอนบนอาสนะโดยไม่บอกเจ้าของบ้านก่อน

นางกุลชนันทาภิกษุณีเข้าไปสู่สกุลในเวลาหลังอาหาร (เที่ยงไปแล้ว) ไม่บอกเจ้าของบ้านนั่งบ้าง นอนบ้าง เหนืออาสนะ^๑ มนุषย์ทั้งหลายละอายนาง ก็ไม่นั่งไม่นอนเหนืออาสนะ (เกรงจะเป็นการตีเสมอ) และพากันติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่เข้าไปสู่สกุล ในเวลาหลังอาหาร ไม่บอกเจ้าของบ้านก่อน นั่งหรือนอนบนอาสนะ

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามปูลาดที่นอนในบ้านโดยไม่บอกเจ้าของบ้าน

นางภิกษุณีหลายรูปเดินทางไปสู่กรุงสาวัตถี ในระหว่างทางแวะขออาศัยพักกับสกุลพราหมณ์แห่งหนึ่ง นางพราหมณ์ขอให้รอกจกกว่าพราหมณ์ผู้สามีจะกลับมา นางภิกษุณีก็ปูลาดที่นอน ด้วยคิดว่าจะรอนั่งบ้าง นอนบ้าง พราหมณ์นั้นมาในเวลากลางคืน ถาม ทราบความแล้วสั่งให้เลื้อออกไป พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้เข้าไปสู่สกุลในเวลาวิกาล ไม่บอกเจ้าของบ้านก่อนปูลาด หรือใช้ให้ปูลาดที่นอนแล้วนั่งหรือนอน

สิกขาบทที่ ๘ ห้ามติเตียนผู้อื่นไม่ตรงกับที่ฟังมา

นางภัททา กาปิลาณีเห็นศิษย์ที่ตนเป็นอุปัชฌายะ^๒ บวชให้ รับผิดชอบ จึงกล่าวกะนางภิกษุณีทั้งหลายว่า “แม่เจ้าทั้งหลาย นางภิกษุณีนี้อุปฐากเราดี เราจักให้จิ๋วแก่เธอ” นางภิกษุณีนั้นก็เที่ยวพูดยกโทษ^๓ กะผู้อื่นด้วยถ้อยคำ (ประชด) ที่ถือมาผิด จำมาผิดว่า “ได้ยินว่า ข้าพเจ้า

^๑ อาสนะ คือเครื่องลาดหรือปูลาด แต่ในท้ายสิกขาบทแก้วว่า ที่ว่างแห่งบัลลังก์ จึงหมายความว่า นั่งบนเก้าอี้ ก็ชื่อว่านั่งบนอาสนะ

^๒ คำว่า อุปัชฌายะ สำหรับนางภิกษุณีใช้ว่า ปวัตตินี ก็ได้ อุปัชฌายา ก็ได้

^๓ ยกโทษ ในที่นี้หมายถึง ติเตียน กล่าวโทษ - ม.พ.ป.

อุปฐากแม่เจ้าไม่ดี แม่เจ้าจึงไม่ให้จิวรแก่ข้าพเจ้า” ความทราบถึงพระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณี ผู้ยกโทษผู้อื่นด้วยถ้อยคำที่ถือมาผิด ทรงจำผิด

สิกขาบทที่ ๙ ห้ามสาปแช่งด้วยเรื่องนรกหรือพรหมจรรย์

ของของนางภิกษุณีหลายรูปหลาย นางภิกษุณีจึงพากันถามนางจันทกาลสิภิกษุณีว่า เห็นบ้างไหม นางจันทกาลสิภิกษุณีก็สาปแช่งตัวเอง สาปแช่งผู้อื่นว่า ถ้าข้าพเจ้าเอาของไป ขอให้เคลื่อนจากพรหมจรรย์ ขอให้ตกนรก ถ้าใครหาความไม่จริง ก็ขอให้เคลื่อนจากพรหมจรรย์ ให้ตกนรก พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้สาปแช่งตัวเองหรือผู้อื่นด้วยนรกหรือพรหมจรรย์

สิกขาบทที่ ๑๐ ห้ามทำร้ายตัวเองแล้วร้องให้

นางจันทกาลสิภิกษุณีทะเลาะกับนางภิกษุณีอื่น ๆ ก็ตีอกชกหัวแล้วร้องให้ พระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำร้ายตัวเองแล้วร้องให้

(๓) นคควรรค วรรคว่าด้วยเรื่องเปลือยกาย มี ๑๐ สิกขาบท

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามเปลือยกายอาบนํ้า

นางภิกษุณีเปลือยกายอาบนํ้าร่วมกับหญิงแพศยา ในทำนํ้าอันเดียวกัน ถูกพูดเย้ยหยันต่าง ๆ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้เปลือยกายอาบนํ้า

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามทำผ้าอาบนํ้ายาวใหญ่เกินประมาณ

นางภิกษุณีพวก ๖ ทำผ้าอาบนํ้าเกินประมาณน้อยไปข้างหน้าข้างหลัง พระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่ ทำผ้าอาบนํ้าเกินประมาณ คือ ยาวเกิน ๔ คืบ กว้าง ๒ คืบ ด้วยคืบพระสุคต

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามพูดแล้วไม่ทำ

นางอุลลันหนาภิกษุณีพูดกับภิกษุณีรูปหนึ่งว่า ผ้าทำจิวรของท่านดี แต่จิวรทำไว้ไม่ดี เย็บไว้ไม่ดี นางภิกษุณีนั้นจึงกล่าวว่า ข้าพเจ้าจะเลาะออก ท่านจะเย็บให้ใหม่ นางอุลลันหนาภิกษุณีรับปากว่า จะเย็บให้ นางภิกษุณีนั้นเลาะจิวรนั้นแล้ว จึงให้แก่นางอุลลันหนาภิกษุณี นางพูดว่า จะเย็บ ๆ แต่ก็ไม่เย็บ หรือชวนชวายเป็นผู้อื่นเย็บ พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้เลาะหรือให้เลาะจิวรแล้ว ภายหลังไม่มีเหตุขัดข้อง ไม่เย็บเองหรือไม่ชวนชวายเป็นผู้อื่นเย็บ เว้นไว้แต่พักไว้เพียง ๔ - ๕ วัน

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามเว้นการใช้ผ้าซ้อนนอกเกิน ๕ วัน

นางภิกษุณีทั้งหลายฝากจีวรกับนางภิกษุณีด้วยกันแล้วจาริกไปสู่ชนบท จีวรเหล่านั้นเก็บไว้หนักเปราะอะเปื้อน นางภิกษุณี (ที่รับฝาก) จึงนำออกตาก พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่เว้นการใช้ผ้าซ้อนนอกเกิน ๕ วัน

(หมายเหตุ : ตามธรรมดานางภิกษุณีมีผ้าสำหรับใช้ประจำ ๕ ผืน คือ ๑. สังฆาฏิ (ผ้าซ้อนนอก สำหรับใช้เมื่อหนาว) ๒. อุตตราสงค์ (ผ้าห่ม) ๓. อันตราวาสก (ผ้าถุง) ๔. สังกัจฉิกะ (ผ้ารัดหรือผ้าโอบ) ๕. อุทกสาฎิกา (ผ้าอาบน้ำ) พิจารณาดูตามสิกขาบทนี้ เป็นเชิงห้ามเว้นการใช้ผ้าซ้อนนอก คือสังฆาฏิอย่างเดียว แต่ในคำอธิบายท้ายสิกขาบท ขยายความเป็นว่า เว้นผืนใดผืนหนึ่งใน ๕ ผืน เกิน ๕ วันไม่ได้ คำว่า เว้น คือไม่ถุงไม่ห่มหรือไม่ตากแดด)

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามใช้จีวรลับกับของผู้อื่น

นางภิกษุณีรูปหนึ่งเที่ยววิณฑนาต แล้วตากจีวรที่เปียกไว้ เข้าไปสู่วิหาร ภิกษุณีอีกรูปหนึ่ง จึงห่มจีวรนั้นเข้าไปสู่บ้าน เจ้าของจีวรออกมาเที่ยวถามหา ทราบความก็ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่ใช้จีวรลับกับของผู้อื่น (ได้รับอนุญาตจากเจ้าของก่อนไม่เป็นอาบัติ)

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามทำอันตรายลามจีวรของสงฆ์

สกุลอุปฐากของนางกุลลันหนาทาภิกษุณีกล่าวว่า ใครจักถวายจีวรแก่ภิกษุณีสงฆ์ นางกลับตบตบด้วยวาจาว่า ท่านทั้งหลายมีกิจมาก มีกรณียะมาก ไฟไหม้เรือนของเขา เขาจึงติเตียนที่ทำอันตรายไทยธรรม (ของถวาย) ของเขา และทำให้เขาเสื่อมจากทรัพย์และจากบุญ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำอันตรายลามจีวรของสงฆ์

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามยับยั้งการแบ่งจีวรอันเป็นธรรม

จีวรนอกกาลเกิดขึ้นแก่ภิกษุณีสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์จึงประชุมกันเพื่อแบ่งจีวรนั้น นางกุลลันหนาทาภิกษุณีถือเอาเหตุที่ศิษย์ของตนหลีกเลี่ยงไปผู้อื่น คัดค้านมิให้แบ่ง ภิกษุณีทั้งหลายจึงแบ่งไม่ได้ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่คัดค้านการแบ่งจีวรอันเป็นธรรม

สิกขาบทที่ ๘ ห้ามให้สมณจีวรแก่คฤหัสถ์หรือนักบวช

นางอุลลันนทาภิกษุณีให้สมณจีวร (ผ้าที่ทำสำเร็จรูปสำหรับภิกษุณี) แก่นักแสดงละครบ้าง นักพ่อนบ้าง นักกระโดดบ้าง นักเล่นกลบ้าง นักเล่นกลองบ้าง^๑ โดยขอให้เขาสรรเสริญตนในที่ประชุมชน พวกนั้นก็เที่ยวสรรเสริญต่าง ๆ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ให้สมณจีวรแก่ผู้ครองเรือน แก่นักบวช (นอกศาสนา) ชายหรือหญิง

สิกขาบทที่ ๙ ห้ามทำให้กิจการชะงักด้วยความหวังลอย ๆ

สกุลอุปลุกของนางอุลลันนทาภิกษุณีกล่าวว่า ถ้าสามารถก็จะถวายจีวรแก่ภิกษุณีสงฆ์ เมื่อภิกษุณีทั้งหลายจำพรรษาเสร็จแล้ว ก็ประชุมกันจะแบ่งจีวร นางอุลลันนทาภิกษุณีก็คัดค้านให้รอไปก่อน อ้างว่าภิกษุณีสงฆ์ยังหวังจะได้จีวรอยู่ เมื่อ (รอไปพอสมควรแล้ว) ภิกษุณีทั้งหลายก็เตือนเรื่องจีวรที่จะได้นั้น นางอุลลันนทาภิกษุณีจึงไปเตือนสกุลที่เขาวางจะให้ เขาตอบว่าเขาไม่สามารถให้เสียแล้ว ภิกษุณีทั้งหลายจึงติเตียนนางอุลลันนทาภิกษุณีที่ทำให้คอยจนเกินสมัยสำหรับทำจีวร พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่ทำให้ล่วงเลยสมัยทำจีวรไป ด้วย (อ้าง) ความหวังว่าจะได้จีวรที่เพียงเขาพูดไว้

สิกขาบทที่ ๑๐ ห้ามคัดค้านการเพิกถอนกฐินที่อุกกรรม

อุบาสกผู้หนึ่งสร้างวิหารถวายสงฆ์ และใครจะถวายจีวรนอกกาลแก่ภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ ในการฉลองวิหารนั้น จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเพื่อขอให้ทรงเพิกถอน (ภาษาพระว่า เคาะ) กฐิน พระผู้มีพระภาคจึงทรงอนุญาตโดยให้ประชุมสงฆ์สวดประกาศขอมติในการเพิกถอนกฐิน แต่ในภิกษุณีสงฆ์ ไม่มีใครทำการนี้สำเร็จ เพราะนางอุลลันนทาภิกษุณีคัดค้านไว้ด้วยหวังจะได้ลาภจีวรเป็นส่วนตัว พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้คัดค้านการเพิกถอนกฐินอันเป็นธรรม

(๔) *ตุวัฏฏวารวค วรควาด้วยารนอรร่วมกัน มี ๑๐ สิกขาบท*

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามนอนบนเตียงเดียวกันสองรูป

นางภิกษุณีสองรูปนอนร่วมกันบนเตียงเดียวกัน พวกภิกษุณีพากันติเตียนว่าทำเหมือนคฤหัสถ์ พระผู้มีพระภาคทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่นอนบนเตียงเดียวกันสองรูป

^๑ คำว่า นักเล่นกลอง แปลจากคำว่า กุมภฏนิกา

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามใช้เครื่องปูลาดและผ้าห่มร่วมกันสองรูป

นางภิกษุณีสองรูปนอนร่วมกัน ใช้เครื่องปูลาดและห่มผืนเดียวกัน พระผู้มีพระภาค
จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามแกลังก่อความรำคาญแก่นางภิกษุณี

มนุษย์ทั้งหลายพากันสรรเสริญนางภัททาภาปิลาณีภิกษุณีด้วยประการต่าง ๆ
นางอุลลันนทาภิกษุณีริษยา จึงเดินจงกรม (เดินกลับไปกลับมา) บ้าง ยืนบ้าง นั่งบ้าง นอนบ้าง
สอนธรรมบ้าง ไซ้ให้สอนบ้าง ทำการทอบ่งบ้าง เบื้องหน้า นางภัททาภาปิลาณี (เพื่อก่อ
ความรำคาญให้) พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณี
ผู้แกลังก่อความรำคาญแก่นางภิกษุณี

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามเพิกเฉยเมื่อศิษย์ไม่สบาย

นางอุลลันนทาภิกษุณีไม่พยาบาลเอง ไม่ชวนช่วยเพื่อให้ผู้อื่นพยาบาลสทธีวินี
(คือนางภิกษุณีที่ตนเป็นอุปชฌายะ บวชให้) ผู้เป็นไซ้ เป็นที่ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรง
บัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามจุดคร่านางภิกษุณีออกจากที่อยู่

นางอุลลันนทาภิกษุณี ให้ที่อยู่แก่นางภัททาภาปิลาณีภิกษุณีแล้ว ภายหลังมีจิตริษยา
โกรธเคือง จุดคร่านางภัททาภาปิลาณี จากที่อยู่ เป็นที่ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติ
สิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ให้ที่อยู่แก่นางภิกษุณีแล้ว โกรธเคือง จุดคร่าเอง
หรือไซ้ให้จุดคร่าออกไป

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามคลุกคลีกับคฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี

นางจันดกาสิภิกษุณีคลุกคลีกับคฤหบดีบ้าง บุตรคฤหบดีบ้าง เป็นที่ติเตียน
พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่คลุกคลีกับ
คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี เป็นผู้อนางภิกษุณีทั้งหลายตกเตือนแล้ว ไม่ฟัง ภิกษุณีสงฆ์
สวดประกาศให้ละเลิก ครบ ๓ ครั้ง แล้วก็ยังไม่ละเลิก

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามเดินทางเปลี่ยวตามลำพัง

นางภิกษุณีเดินทางเปลี่ยว มีภัยเฉพาะหน้า ภายในแวนแคว้น โดยมีได้ไปกับหมู่เกวียน
ถูกพวกนักเลงประทุษร้าย เป็นที่ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติ
ปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้เดินทางเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๘ ห้ามเดินทางเช่นนั้นนอกแคว้นแคว้น

ความในสิกขาบทนี้เหมือนกับสิกขาบทที่ ๗ ต่างแต่ห้ามเดินทางเช่นนั้นนอกแคว้นแคว้น คือออกนอกรัฏฐะ (เช่น จากแคว้นกาลีสไปสู่แคว้นมคธ)

สิกขาบทที่ ๙ ห้ามเดินทางภายในพรวรษา

นางภิกษุณีเดินทางภายในพรวรษา เป็นที่ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๑๐ ห้ามอยู่ประจำที่เมื่อจำพรรษาแล้ว

นางภิกษุณีอยู่จำพรรษาในกรุงราชคฤห์ ในฤดูหนาว ในฤดูร้อน ก็คงอยู่ประจำในที่นั้น เป็นที่ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้จำพรรษาแล้วไม่หลีกเลี่ยงที่จาริก แม้สิ้นระยะทาง ๕ - ๖ โยชน์

(๕) จิตตาคารวรรค วรรคว่าด้วยอาคารอันวิจิตร^๑ มี ๑๐ สิกขาบท

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามไปดูพระราชวังและอาคารอันวิจิตร เป็นต้น

มนุษย์ทั้งหลายพากันไปดูอาคารอันวิจิตร (ด้วยลวดลาย) ในอุทยานของพระเจ้าปเสนทิโกศล นางภิกษุณีพวก ๖ ก็พากันไปดูบ้าง มีผู้ติเตียนว่าทำตนเหมือนคฤหัสถ์ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ไปดูพระราชวังก็ตาม อาคารอันวิจิตรก็ตาม ป่าก็ตาม สวนก็ตาม สระน้ำก็ตาม

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามใช้อสนธิและบัลลังก์

นางภิกษุณีใช้อสนธิ (ม้ายาว) บ้าง บัลลังก์ (เก้าอี้หนุนบุด้วยขนสัตว์) บ้าง มีผู้ติเตียนว่า ใช้ของอย่างคฤหัสถ์ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ใช้อสนธิและบัลลังก์ (อสนธิ ตัดทำออก บัลลังก์ รื้อนวมขนสัตว์ออก ใช้ได้ไม่เป็นอาบัติ)

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามกรอด้าย

นางภิกษุณีพวก ๖ กรอด้าย มีผู้ติเตียนว่า ทำการเหมือนคฤหัสถ์ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้กรอด้าย

^๑ คำว่า จิตตาคาร หรืออาคารอันวิจิตรนี้ ฝรั่งมีความเห็นว่า ควรแปลว่า อาคารที่แสดงจิตรกรรม (Picture Gallery) คำอธิบายท้ายสิกขาบทว่า เป็นที่เล่นที่รื่นรมย์ของมนุษย์ทั้งหลาย

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามรับใช้คฤหัสถ์

นางภิกษุณีทำการชวนชวายเป็นคฤหัสถ์ (รับใช้) มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้รับใช้คฤหัสถ์ (เช่น หุงข้าว หรือ ซักผ้าให้เขา)

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามรับปากแล้วไม่ระงับอธิกรณ์

นางอุลลันนทาภิกษุณีรับปากว่าจะระงับอธิกรณ์แล้วไม่ระงับ ไม่ชวนชวายเพื่อให้ระงับ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้นในเมื่อไม่มีเหตุขัดข้อง

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามให้ของกินแก่คฤหัสถ์ เป็นต้น ด้วยมือ

นางอุลลันนทาภิกษุณีให้ของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือของตนแก่นักแสดงละครบ้าง นักฟ้อนบ้าง นักกระโดดบ้าง นักเล่นกลบ้าง นักเล่นกลองบ้าง เพื่อให้เขาสรรเสริญตนในที่ชุมนุมชน พวกนั้นก็พากันสรรเสริญต่าง ๆ มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณี ผู้ให้ของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือของตนแก่คฤหัสถ์ก็ตาม แก่นักบวชชายก็ตาม หญิงก็ตาม

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามใช้ผ้าถุงสำหรับผู้มีประจำเดือนเกิน ๓ วัน

นางอุลลันนทาภิกษุณีใช้ผ้าถุงสำหรับผู้มีประจำเดือนแล้วไม่สละ (คือไม่ซักแล้วเฉลี่ยให้ผู้อื่นใช้บ้าง)^๑ นางภิกษุณีที่มีประจำเดือนก็ได้ใช้ มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ใช้ผ้าถุงสำหรับผู้มีประจำเดือนครบ ๓ วันแล้วไม่สละ (มีความจำเป็น เช่น ผ้าอื่นถูกโจรลักไปหรือหายเสีย หรือไม่มีภิกษุณีผู้มีประจำเดือน ไม่เป็นอาบัติ)

สิกขาบทที่ ๘ ห้ามครอบครองที่อยู่เป็นการประจำ

นางอุลลันนทาภิกษุณีไม่สละที่อยู่ หลีกไปสู่วิหาริก ที่อยู่ถูกไฟไหม้ ไม่มีใครกล้าช่วยขนของออก ด้วยเกรงว่าจะถูกหาว่าทำให้ของหาย นางอุลลันนทาภิกษุณีกลับมาถามทราบความ กลับยกโทษติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ไม่สละที่อยู่ หลีกไปสู่วิหาริก (เมื่อจะเดินทางไปทีอื่น ต้องมอบที่อยู่ให้นางภิกษุณีหรือนางสิกขามาหา หรือสามเณรี)

^๑ ในสมัยนั้นผ้าหยากร จึงมีผู้ถวายเป็นสมบัติของกลาง สำหรับใช้เฉพาะผู้มีประจำเดือน เมื่อใช้แล้วต้องซักทำความสะอาดแล้วให้ผู้อื่นใช้บ้าง

สิกขาบทที่ ๙ ห้ามเรียนตริจฉานวิชชา

นางภิกษุณีพวก ๖ เรียนตริจฉานวิชชา (วิชาภายนอกที่ไม่มีประโยชน์) มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้เรียนตริจฉานวิชชา

สิกขาบทที่ ๑๐ ห้ามสอนตริจฉานวิชชา

นางภิกษุณีพวก ๖ สอนตริจฉานวิชชา มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติ สิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้สอนตริจฉานวิชชา

(๖) อารามวรรค วรรคว่าด้วยอาราม มี ๑๐ สิกขาบท

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามเข้าไปในวัดที่มีภิกษุโดยไม่บอกล่วงหน้า

ภิกษุหลายรูปนั่งผ้าผืนเดียว (ไม่ได้ห่มจีวร) ทำจีวรอยู่ในวัดใกล้หมู่บ้าน นางภิกษุณี ไม่ได้บอกล่วงหน้า เข้าไปในวัด (คงทำให้น้ำเกลียดที่เข้าไปเห็นพระนั่งสงฆ์โดยไม่ห่มจีวร) ภิกษุเหล่านั้นพากันติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท และบัญญัติเพิ่มเติมอีก ๒ ครั้ง รวมเป็นข้อความว่า นางภิกษุณีรู้หรือไม่บอก (ล่วงหน้า) เข้าไปสู่ที่วัดที่มีภิกษุ ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามด่าหรือบริภาษภิกษุ

นางภิกษุณีพวก ๖ โกรธเคืองพระกัปปิตกะ ผู้เป็นอุปัชฌายะของพระอุบาลี คิดจะฆ่าเสีย บางรูปเล่าให้พระอุบาลีฟัง พระอุบาลีจึงบอกให้พระกัปปิตกะทราบ พระกัปปิตกะ จึงหลบซ่อน นางภิกษุณีพวกนั้นฆ่าไม่สำเร็จ ก็โกรธเคืองพระอุบาลีว่าเป็นผู้ไปบอก จึงพากันด่า และบริภาษพระอุบาลี พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ด่า หรือบริภาษภิกษุ^๑

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามบริภาษภิกษุณีสงฆ์

นางอุลลันหนาภิกษุณีโกรธเคืองภิกษุณีสงฆ์ ซึ่งสวดประกาศลงอุกเขปนียกรรม (ยกจากหมู่) แก่นางจันตกาลิภิกษุณี เพราะเหตุที่ไม่เห็นอาบัติ จึงด่าบริภาษภิกษุณีสงฆ์ว่า “นางภิกษุณีเหล่านี้เป็นคนขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้จักกรรม โทษของกรรม กรรมวิบัติหรือกรรมสมบัติ”^๒ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้บริภาษภิกษุณีสงฆ์

^๑ อุกโกเสยย - ด่า บริภาษเสยย = บริภาษ ตามศัพท์น่าจะเป็นว่า ด่า คือด่าตรง ๆ บริภาษ คือด่าโดยอ้อม แต่คำอธิบาย ท้ายสิกขาบทว่า บริภาษ คือพูดให้กลัว

^๒ คำบริภาษตรงนี้เห็นได้ชัดว่าเป็นการด่าโดยอ้อม คำว่า กรรม หมายถึงสังฆกรรม คือกรรมที่ทำการสงฆ์ กรรมวิบัติ คือสังฆกรรมที่ไม่สมบูรณ์ กรรมสมบัติ คือสังฆกรรมที่ถูกต้องสมบูรณ์

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามฉันอีกเมื่อรับนิมนต์หรือเลิกฉันแล้ว

พรหมณ์ผู้หนึ่งนิมนต์นางภิกษุณีหลายรูปไปฉัน บางรูปฉันเสร็จแล้ว ไม่รับอาหารที่เขาจะเติมให้อีกแล้ว (ภาษาพระว่า ห้ามข้าวแล้ว) ก็ไปสู่สกุลญาติ บางรูปก็รับบิณฑบาตแล้วจากไป พรหมณ์ผู้นิมนต์ทราบเรื่องก็ดีเตียน ด้วยความน้อยใจว่า ตนไม่สามารถถวายอาหารให้ได้ตามต้องการหรืออย่างไร พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีรับนิมนต์แล้ว หรือไม่รับอาหารที่เขาจะเติมให้อีกแล้ว เคี้ยวก็ตาม ฉันก็ตาม ซึ่งของเคี้ยวหรือของฉัน ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามพูดกีดกันภิกษุณีอื่น

นางภิกษุณีไปบิณฑบาตในตรอกแห่งหนึ่ง ในกรุงสาวัตถี เจ้าของบ้านนิมนต์ให้ฉันอาหาร แล้วสั่งให้บอกภิกษุณีอื่นให้มาบ้าง เธอคิดจะกีดกัน จึงพูดกับนางภิกษุณีอื่น ๆ ว่า ที่นั่นมีสุนัขร้าย มีโคดู เป็นที่แฉะแฉะ อย่าไปเลย ภายหลังความแตก เพราะนางภิกษุณีรูปอื่นไปทางตรอกนั้น ได้รับนิมนต์ให้ฉัน แล้วถูกต่อว่า ว่าเหตุไฉนนางภิกษุณีทั้งหลายจึงไม่มาเมื่อเขาทราบความก็พากันดีเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้ตระหนี่สกุล (คือพูดกีดกันมิให้ภิกษุณีรูปอื่นไปสู่สกุล หรือเกล้งพูดดีเตียนนางภิกษุณีด้วยกันให้เขาฟังเพื่อจะได้นิมนต์ตนเองแต่ผู้เดียว)

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามจำพรรษาในอวาสที่ไม่มีภิกษุ

นางภิกษุณีจำพรรษาในอวาสที่ไม่มีภิกษุ มีผู้ดีเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้จำพรรษาในอวาสที่ไม่มีภิกษุ

(หมายเหตุ : ในคำอธิบายท้ายสิกขาบท^๑ อ้างว่า ทำให้ไม่ได้ฟังโอวาทและไม่ได้อยู่ร่วมค้ำว่าอยู่ร่วม หมายความว่า ทำกรรมร่วมกัน เรียงร่วมกัน ศึกษาด้วยกัน เหตุผลที่ให้นางภิกษุณีอยู่ในวัดที่มีภิกษุ อาจจะเป็นเพื่อป้องกันคนข่มเหงด้วยอีกส่วนหนึ่ง)

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามการขาดปวารณาในสงฆ์สองฝ่าย

นางภิกษุณีหลายรูปจำพรรษาแล้วมิได้ปวารณาต่อภิกษุสงฆ์ มีผู้ดีเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีจำพรรษาแล้ว ไม่ปวารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย (ภิกษุสงฆ์ - ภิกษุณีสงฆ์) โดยฐานะ ๓ คือ ด้วยได้เห็น ด้วยได้ยิน ด้วยนึกรังเกียจสงสัย ต้องปาจิตตีย์ (ปวารณา คือการอนุญาติให้ว่ากล่าวตักเตือนได้)

^๑ หมายถึง คำอธิบายท้ายสิกขาบทนี้ ในพระไตรปิฎกบาลี - ม.พ.ป.

สิกขาบทที่ ๘ ห้ามการขาดรับโอวาทและการขาดการอยู่ร่วม

นางภิกษุณีพวก ๖ มีภิกษุพวก ๖ มาให้โอวาทอยู่แล้ว ก็ไม่ไปฟังโอวาทร่วมกับนางภิกษุณีทั้งหลาย มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีไม่ไปเพื่อรับโอวาท เพื่อการอยู่ร่วม ต้องปาจิตตีย์ (การอยู่ร่วม คือร่วมสามัคคีทำกรรมหรือศึกษาเล่าเรียนร่วมกับนางภิกษุณีอื่น ๆ)

สิกขาบทที่ ๙ ห้ามการขาดถามอุโบสถและการไปรับโอวาท

นางภิกษุณีไม่ถามวันอุโบสถ ไม่ขอรับโอวาท มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีพึงหวังธรรม ๒ อย่าง จากภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน คือการถามวันอุโบสถ การเข้าไปหาเพื่อรับโอวาท ถ้าให้ล่วงกำหนดนั้นไป ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๑๐ ห้ามให้บุรุษบีบผี ผ่าผี เป็นต้น

นางภิกษุณีรูปหนึ่ง สองต่อสองกับบุรุษ ให้บีบผีซึ่งเกิดขึ้นที่ “ปสาธา” (ได้สะดือลงไปเหนือเข้าขึ้นมา) บุรุษนั้นพยายามข่มขืนนางภิกษุณีนั้น นางจึงร้องขึ้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงทราบ จึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีไม่บอกสงฆ์หรือคณะก่อน เป็นผู้สองต่อสองกับบุรุษ ให้บีบบัณฑิตตาม ให้ผ่าก็ตาม ให้ชะก็ตาม ให้พันผ้าก็ตาม ให้แก้ผ้าพันก็ตาม ซึ่งผีหรือแผลอันเกิดขึ้นที่ “ปสาธา” ต้องปาจิตตีย์

(๗) คัมภีร์วรรค วรรคว่าด้วยหญิงมีครรภ์ มี ๑๐ สิกขาบท

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามให้บวชแก่หญิงมีครรภ์

นางภิกษุณีให้หญิงมีครรภ์บวช นางออกบิณฑบาต มนุษย์ทั้งหลายกล่าวว่า จงถวายภิกษาแก่นางเถิด เพราะนางมีครรภ์ มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีให้หญิงมีครรภ์บวช ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามให้บวชแก่หญิงที่ยังมีเด็กตมนม

นางภิกษุณีให้หญิงที่ยังมีเด็กตมนมบวช นางออกบิณฑบาต มนุษย์ทั้งหลายกล่าวว่า จงถวายภิกษาแก่นางเถิด เพราะนางมีคนที่สอง มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีให้หญิงที่ยังมีเด็กตมนมบวช ต้องปาจิตตีย์ (หญิงเช่นนี้ หมายถึงทั้งผู้เป็นมารดาและแม่นม)

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามให้บวชแก่นางสิกขมานาซึ่งศึกษายังไม่ครบ ๒ ปี

นางภิกษุณีให้บวชแก่นางสิกขมานาผู้ยังมิได้ศึกษาในธรรม ๖ อย่าง^๑ ครบ ๒ ปี นางก็เป็นผู้เขลาไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควรหรือไม่ควร มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงตรัสอธิบายวิธีที่นางสิกขมานาจะขอลิกขาสम्मติ (การสวดประกาศให้การศึกษา) จากภิกษุณีสงฆ์ และการสวดสมมติของภิกษุณีสงฆ์ ตลอดจนการเปล่งวาจาสมาทานและการไม่ประพฤตล่วงธรรม ๖ ข้อ ครั้นแล้วได้ทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีให้บวชแก่นางสิกขมานาที่ยังมิได้ศึกษาในธรรม ๖ อย่าง ครบ ๒ ปี ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามให้บวชแก่นางสิกขมานาที่สงฆ์ยังมิได้สวดสมมติ

นางภิกษุณีให้บวชแก่นางสิกขมานาที่ศึกษาในธรรม ๖ อย่าง ครบ ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังมิได้สวดสมมติ มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงแสดงวิธีที่นางสิกขมานาผู้ศึกษาครบ ๒ ปีแล้ว จะพึงเข้าไปหาภิกษุณีสงฆ์เพื่อขอรุณฐานสมมติ (การสวดประกาศให้ความเห็นชอบที่จะอุปสมบทได้) แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีให้บวชแก่นางสิกขมานาที่ศึกษาในธรรม ๖ อย่าง ครบ ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังมิได้สวดสมมติ ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามให้บวชแก่หญิงที่มีสามีแล้ว แต่อายุยังไม่ถึง ๑๒

นางภิกษุณีให้บวชแก่หญิงที่มีสามีแล้ว แต่อายุยังไม่ถึง ๑๒ ขวบ นางไม่อดทนต่อหนาว ร้อน ทิว ระบาย เหลือบ ยุง ลม แดด ลัทธิเสือกคลาน คำพูดล่วงเกินและเวทนากล้า พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีให้บวชแก่หญิงที่มีสามีแล้ว แต่อายุยังไม่ถึง ๑๒ ขวบ ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามให้บวชแก่หญิงเช่นนั้นอายุครบ ๑๒ แล้ว แต่ยังไม่ได้ศึกษา ๒ ปี

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามให้บวชแก่หญิงเช่นนั้นที่ศึกษา ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังมิได้สวดสมมติ

สองสิกขาบทนี้ มีข้อความคล้ายสิกขาบทที่ ๓ และสิกขาบทที่ ๔ คือจะต้องขอลิกขาสम्मติ และขอรุณฐานสมมติจากนางภิกษุณีสงฆ์ จึงจะให้บวชได้ ถ้าให้บวชผู้ยังมีคุณสมบัติไม่สมบูรณ์ ต้องปาจิตตีย์

^๑ ธรรม ๖ อย่าง คือศีล ๕ กับเว้นการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล อนึ่ง เฉพาะศีลที่ ๓ เว้นจากการประพฤตล่วงพรหมจรรย์

สิกขาบทที่ ๘ ห้ามเพิกเฉยไม่อนุเคราะห์ศิษย์ที่บวชแล้ว

นางอุลลันนทาภิกษุณีให้สหชวีณี (สัทธิวาหริก คือผู้เป็นศิษย์ที่อุปชฌายะ หรือ ปวัตตินี บวชให้) บวชแล้วมิได้ส่งเคราะห์เอง หรือให้ผู้อื่นส่งเคราะห์ (ด้วยการสอนธรรม การสอบถาม การให้อาวาส การพร่ำสอน) ตลอดเวลา ๒ ปี นางจึงเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควรหรือไม่ควร มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์ แก่นางภิกษุณีผู้เป็นอุปชฌายะ (ปวัตตินี) ผู้ทำเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๙ ห้ามนางภิกษุณีแยกจากอุปชฌายะ คือไม่ติดตามครบ ๒ ปี

นางภิกษุณีทั้งหลายมิได้ติดตาม^๑ ปวัตตินี (อุปชฌายะ) ผู้บวชให้ตนตลอด ๒ ปี จึงเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควรและไม่ควร มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์ แก่นางภิกษุณีผู้เป็นสหชวีณี (สัทธิวาหริก) ผู้ทำเช่นนั้น

สิกขาบทที่ ๑๐ ห้ามเพิกเฉยไม่พาศิษย์ไปที่อื่น

นางอุลลันนทาภิกษุณีให้สหชวีณี (สัทธิวาหริก) บวชแล้ว มิได้พาไปที่อื่น มิได้ใช้ให้พาไปที่อื่น สามิ (ของนางภิกษุณีนั่น) รับตัวไป (คือพาให้สึกไป) มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีให้สหชวีณีบวชแล้ว ไม่พาไปที่อื่น โดยที่สุตแม่เพียง ๕ - ๖ โยชน์ ต้องปาจิตตีย์

(๘) กุมารวิภูตวรรค วรรคว่าด้วยหญิงสาวที่ยังไม่มีสามี มี ๑๓ สิกขาบท

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามให้บวชแก่หญิงสาวที่อายุไม่ครบ ๒๐ ปี

นางภิกษุณีทั้งหลายให้หญิงสาวที่มีอายุไม่ครบ ๒๐ ปีบวช นางไม่อดทนต่อหนาว ร้อน หิว ระบาย เป็นต้น มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีให้หญิงสาวที่มีอายุไม่ครบ ๒๐ ปีบวช ต้องปาจิตตีย์

(หมายเหตุ : พึงสังเกตว่า หญิงที่มีสามีแล้ว อายุครบ ๑๒ จะบวชเป็นนางภิกษุณี ต้องเป็นนางสิกขมานาศึกษาอยู่อีก ๒ ปี จนอายุครบ ๑๔ ปีบริบูรณ์แล้ว จึงบวชเป็นนางภิกษุณีได้ แต่ถ้ายังมีได้มีสามี ต้องอายุครบ ๒๐ จึงบวชได้ แต่ก่อนจะบวชเป็นนางภิกษุณี จะต้องเป็นนางสิกขมานา ๒ ปี ทุกอายุไป ฉะนั้น หญิงที่ประสงค์จะบวชเป็นนางภิกษุณี เมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ จะต้องบวชเป็นสามเณรีและเป็นนางสิกขมานาก่อนอายุครบ เพื่อไม่ต้องยืดเวลาเป็นนางสิกขมานาเมื่ออายุครบแล้ว)

^๑ คำว่า ไม่ติดตามนี้ คำท้ายสิกขาบท หมายถึงไม่รับใช้ พึงสังเกตว่า นางภิกษุณีบวชแล้ว จะต้องติดตามรับใช้อุปชฌายะ เพื่อได้ศึกษา เพื่ออยู่ในปกครอง ๒ ปี แต่ภิกษุต้องถือนิสสัย คืออยู่ในปกครองของอุปชฌายะหรืออาจารย์ ๕ ปี

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามบวชหญิงที่อายุครบ แต่ยังมีได้ศึกษาครบ ๒ ปี

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามบวชหญิงที่ศึกษาครบ ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังมีได้สวดสมมติ

สองสิกขาบทนี้ มีเค้าความทำนองเดียวกับสิกขาบทที่ ๓ และที่ ๔ และที่ ๖ ที่ ๗ แห่ง คัพพินีวรรค ที่กล่าวมาแล้ว เป็นแต่นำมาใช้ในกรณีที่เป็นหญิงสาวมีอายุครบ ๒๐ ปี มีสิทธิ จะบวชได้ ก็คงให้ศึกษาก่อน และศึกษาแล้วก็ต้องให้สงฆ์สวดสมมติอนุญาติให้อุปสมบทก่อน

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามเป็นอุปัชฌาย์เมื่อพรรษาไม่ครบ ๑๒

นางภิกษุณี พรรษาไม่ครบ ๑๒ ให้ผู้อื่นบวช ตนเองก็เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควร และไม่ควร แม้ลัทธินิวัหรินี (ผู้ที่ตนบวชให้แปลตามศัพท์ว่า ผู้อยู่ร่วม) ก็เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควรและไม่ควร มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณี พรรษาหย่อนกว่า ๑๒ ให้ผู้อื่นบวช ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามเป็นอุปัชฌาย์โดยที่สงฆ์มิได้สวดสมมติ

นางภิกษุณีมีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว แต่สงฆ์ยังมีได้สมมติ (แต่งตั้ง) ให้ผู้อื่นบวช มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีที่มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว แต่สงฆ์ยังมีได้สมมติ ให้ผู้อื่นบวช ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามรับรู้แล้วติเตียนในภายหลัง

นางจันตทกาลิภิกษุณีเข้าไปหาภิกษุณีสงฆ์ ขอให้แต่งตั้งเป็นอุปัชฌายะ ภิกษุณีสงฆ์ พิจารณาแล้วไม่อนุญาติ (เพราะเห็นว่ายังไม่เหมาะสม) นางก็รับคำว่า “สาธุ” ภายหลังภิกษุณีสงฆ์ แต่งตั้งนางภิกษุณีอื่นให้เป็นผู้เป็นอุปัชฌายะ นางจันตทกาลิภิกษุณีจึงเที่ยวโพชนทนาว่ากล่าว พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีที่สงฆ์ยังไม่อนุญาติให้เป็นอุปัชฌายะ รับคำว่า สาธุ แล้วภายหลังกลับติเตียน ต้องปาจิตตีย์ (สิกขาบทนี้ให้อำนาจภิกษุณีสงฆ์ พิจารณาผู้ที่จะเป็นอุปัชฌายะด้วย แม้มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว จะไม่แต่งตั้งสวดสมมติให้ก็ได้)

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามรับปากว่าจะบวชให้ แล้วกลับไม่บวชให้

นางอุลลนันทาภิกษุณีรับปากกับนางสิกขมานารูปหนึ่งว่า ถ้าให้จิวระบวชให้ แล้วไม่ บวชให้ ไม่ชวนชวายให้ผู้อื่นบวชให้ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณี

กล่าวกะนางสิกขมานาว่า ถ้าท่านจักให้จีวรแก่ข้าพเจ้า^๑ ข้าพเจ้าจักบวชให้ แล้วภายหลังไม่มีเหตุขัดข้อง ไม่บวชให้เองก็ดี ไม่ชวนชวayıให้ผู้อื่นบวชให้ก็ดี ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๘ ห้ามรับปากแล้วไม่บวชให้ในกรณีอื่น

นางอุลลันหาภิกษุณีรับปากกับนางสิกขมานารูปหนึ่งว่า ถ้าติดตามครบ ๒ ปี จะบวชให้แล้วไม่บวช ไม่ชวนชวayıให้ผู้อื่นบวชให้ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีกล่าวกะนางสิกขมานาว่า ถ้าติดตาม (รับใช้) ครบ ๒ ปี แล้วจะบวชให้ ภายหลังไม่มีเหตุขัดข้อง ไม่บวชให้เองก็ดี ไม่ชวนชวayıให้ผู้อื่นบวชให้ก็ดี ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๙ ห้ามบวชให้นางสิกขมานาที่ประพฤติน่าติ

นางอุลลันหาภิกษุณีบวชให้นางสิกขมานาผู้คลุกคลีด้วยบุรุษ คลุกคลีด้วยชายหนุ่ม เป็นคนดูร้าย ก่อความเศร้าใจแก่คนอื่น มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีบวชให้นางสิกขมานาผู้คลุกคลีด้วยบุรุษ คลุกคลีด้วยชายหนุ่ม เป็นคนดูร้าย ก่อความเศร้าใจแก่คนอื่น ต้องปาจิตตีย์ (บุรุษ คือคนมีอายุครบ ๒๐ แล้ว กุมารกะหรือชายหนุ่ม คือที่อายุยังไม่ถึง ๒๐)

สิกขาบทที่ ๑๐ ห้ามบวชให้นางสิกขมานาที่มารดาบิดาหรือสามีไม่อนุญาต

นางอุลลันหาภิกษุณีบวชให้นางสิกขมานาที่มารดาบิดายังไม่อนุญาตบ้าง ที่สามียังไม่อนุญาตบ้าง มารดาบิดาบ้าง สามีบ้าง พวกนี้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีบวชให้นางสิกขมานาที่มารดาบิดาหรือสามียังไม่อนุญาต ต้องปาจิตตีย์

สิกขาบทที่ ๑๑ ห้ามทำกัลบัลลอกในการบวช

นางอุลลันหาภิกษุณีคิดจะบวชให้นางสิกขมานา จึงนิมนต์พระภิกษุที่เป็นเถระทั้งหลาย มาประชุมกัน ครั้นแล้วเห็นของเคี้ยวของฉันมีมาก จึงกล่าวว่า “ข้าพเจ้าจะยังไม่บวชให้นางสิกขมานาละ” แล้วส่งพระภิกษุเถระเหล่านั้นกลับ นิมนต์พระเทวทัต เป็นต้น (รวม ๕ รูป ซึ่งล้วนเป็นพระที่ก่อเรื่องยุ่งยาก) มาประชุมกัน บวชให้นางสิกขมานา มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปราบอบัติปาจิตตีย์ แก่นางภิกษุณีผู้ทำเช่นนั้น^๑

^๑ มีทางสันนิษฐานได้เป็น ๒ ประการ คือพูดเป็นเชิงเรียกสลับนหรือสิ่งตอบแทนอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งหมายถึงไปหาจีวรมาได้ก็จักบวชให้ คือมิใช่รับไว้เป็นของตน เพราะเป็นประเพณีที่ผู้บวชจะต้องมอบจีวรแก่อุปัชฌายะ แล้วอุปัชฌายะทำพิธีมอบให้ในเวลาบวช

^๒ ฉบับฝรั่ง แปลคำว่า ปาวิราสิกขนุททาเนน ไปในทางว่าด้วยแสดงความพอใจภิกษุที่อยู่ปริวาส (ในการออกจากอบัติ) แต่คำอธิบายท้ายสิกขาบท และอรรถกถามุ่งไปในทางทำให้พระที่มาประชุมชุดก่อนต้องแก้เอิกไป

สิกขาบทที่ ๑๒ ห้ามบวชให้คนทุกปี

สมัยนั้น นางภิกษุณีบวชให้คนทุก ๆ ปี ที่อยู่ไม่พอกัน มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีผู้บวชให้ทุกปี (ต้องบวชปีเว้นปี)

สิกขาบทที่ ๑๓ ห้ามบวชให้ปีละ ๒ คน

สมัยนั้น นางภิกษุณีบวชให้ปีละ ๒ คน ที่อยู่ไม่พอกัน มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่นางภิกษุณีที่บวชให้ปีละ ๒ คน

(๙) ฉัตตฺวาหนวรรค วรรคว่าด้วยร่วมและรองเท้า มี ๑๓ สิกขาบท

สิกขาบทที่ ๑ ห้ามใช้ร่วมใช้รองเท้า เว้นแต่จะไม่สบาย

สมัยนั้น นางภิกษุณีพวก ๖ ใช้ร่วมใช้รองเท้า มนุษย์ทั้งหลายติเตียนว่าใช้ของเหมือน คฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีใช้ร่วมใช้รองเท้า ต้องปาจิตตีย์ ภายหลังทรงบัญญัติเพิ่มเติม อนุญาตให้ใช้ได้ ถ้าเป็นไข้ หรือไม่ไข้แล้วจะไม่สบาย

สิกขาบทที่ ๒ ห้ามไปด้วยยาน เว้นแต่ไม่สบาย

นางภิกษุณีพวก ๖ ไปด้วยยาน มนุษย์ทั้งหลายติเตียนว่าทำเหมือนคฤหัสถ์ผู้ บริโศกคาม พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีไปด้วยยาน ต้องปาจิตตีย์ ภายหลังทรงบัญญัติเพิ่มเติม อนุญาตให้ไปด้วยยานได้ ถ้าเป็นไข้

(หมายเหตุ : ทั้งสองสิกขาบทนี้ เห็นได้ว่าเพื่อมิให้ถูกติว่าเลียนแบบคฤหัสถ์ เป็นการบัญญัติตามกาลเทศะ และสิ่งแวดล้อม ตกมาถึงสมัยนี้ ความรังเกียจคงเปลี่ยนแปลงไป สิกขาบทเหล่านี้ จึงคงอยู่ในประเภทที่ทรงอนุญาตไว้ก่อนปรินิพพานว่า ถ้าจะถอนสิกขาบท เล็กน้อยเสียก็ถอนได้ เป็นการเปิดทางให้กาลเทศะ แต่พระสาวกสมัยสังคายนาเห็นว่า ถ้าปล่อยให้ถอนกันตามชอบใจ จะยุ่งกันใหญ่ คืออาจจะไปถอนสิกขาบทที่สำคัญเข้า แต่เห็น เป็นไม่สำคัญ ฉะนั้น ท่านจึงสวดประกาศห้ามถอน เป็นการใช้อำนาจสงฆ์สั่งการ เช่นนั้น)

สิกขาบทที่ ๓ ห้ามใช้ผ้าหัยกรั้ว

นางภิกษุณีถูกสกุลที่ตนเข้าไปนั้นขอร้องให้นำผ้า “สังฆาณี”^๑ (ผ้าแคบ แต่ยาวพองุ่นปิด สะโพกได้ เมื่อนุ่งแล้วจะดูเป็นผ้าหัยกรั้ว ฝรั่งเศสเรียกว่า Loin - cloth คือผ้าปกสะโพก แสดงรูป ชาวอินเดียนุ่งผ้าแบบนี้ให้ดูด้วย) ไปมอบให้สตรีอีกคนหนึ่ง นางภิกษุณีนั้นคิดว่าจะใส่บาตร

^๑ อรรถกถาแสดงว่ามีลักษณะเป็นตาข่ายร้อยดอกไม้ ด้ายหลุด ดอกไม้หล่นกระจาย จึงน่าจะเป็นเครื่องประดับสะเอว แต่ Miss I.B. Horner แปลคำนี้ว่า Petticoat หรือกระโปรงชั้นใน เมื่อดูสิกขาบทต่อไปเทียบเคียงแล้ว ทำให้เห็นว่าน่าจะเป็นเครื่องประดับสะเอว

นำไปก็เกรงนำเกลียด จึงมุ่งไป ในขณะที่ไปในถนนด้ายขาด ผ้าจึงหลุดลงมาเร็วราด ถูกติเตียนว่าใช้ผ้าถุงเหมือนคฤหัสถ์ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตติย์ แก่นางภิกษุณีผู้ใช้ผ้าสังฆาณี

สิกขาบทที่ ๔ ห้ามใช้เครื่องประดับกายสำหรับหญิง

นางภิกษุณีพวก ๖ ใช้เครื่องประดับกายสำหรับหญิง (คือเครื่องประดับศีรษะ คอ มือ เท้า และสะเอว) มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีใช้เครื่องประดับกายสำหรับหญิง ต้องปาจิตติย์

สิกขาบทที่ ๕ ห้ามอาบน้ำหอมและน้ำมีสี

นางภิกษุณีพวก ๖ อาบน้ำด้วยน้ำหอมและน้ำมีสี (อาจใช้ย้อมกายได้) มีผู้ติเตียนว่าทำอย่างคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีอาบน้ำด้วยน้ำหอมและน้ำมีสี ต้องปาจิตติย์

สิกขาบทที่ ๖ ห้ามอาบน้ำด้วยแป้งงอบ

นางภิกษุณีพวก ๖ อาบน้ำด้วยแป้งที่ทำด้วยงอบกลืน มีผู้ติเตียนว่าทำอย่างคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีอาบน้ำด้วยแป้งงอบกลืน ต้องปาจิตติย์

สิกขาบทที่ ๗ ห้ามให้นางภิกษุณีทาน้ำมันหรือนวด

สมัยนั้น นางภิกษุณีให้นางภิกษุณีด้วยกันทาน้ำมันนึ่ง นวดบ้าง มีผู้ติเตียนว่าทำเหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีให้นางภิกษุณีทาน้ำมันหรือนวด ต้องปาจิตติย์

สิกขาบทที่ ๘ - ๙ - ๑๐ ห้ามให้ผู้อื่นทาน้ำมันหรือนวด

สิกขาบททั้งสามนี้ ก็เหมือนกับสิกขาบทที่ ๗ ต่างแต่ผู้ทาน้ำมันและนวดในสิกขาบทที่ ๘ เป็นนางสิกขมานา สิกขาบทที่ ๙ เป็นสามเณรี สิกขาบทที่ ๑๐ เป็นคิหิณี (สตรีผู้เป็นคฤหัสถ์)

สิกขาบทที่ ๑๑ ห้ามนั่งหน้าภิกษุโดยไม่บอกก่อน

สมัยนั้น นางภิกษุณีทั้งหลายไม่เอาปุจฉา^๑ นั่งบนอาสนะเบื้องหน้าของภิกษุ มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีไม่เอาปุจฉา นั่งบนอาสนะเบื้องหน้าภิกษุ ต้องปาจิตติย์

^๑ ตามศัพท์แปลว่า ถามโดยเอื้อเพื่อ โดยความคือขอโอกาสหรือขออนุญาต

สิกขาบทที่ ๑๒ ห้ามถามปัญหาภิกษุโดยไม่ขอโอกาส

สมัยนั้น นางภิกษุณีถามปัญหาภิกษุผู้ที่ตนมิได้ขอโอกาส มีผู้ติเตียน พระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีถามปัญหาภิกษุที่ตนมิได้ขอโอกาส ต้องปาจิตตีย์ (เป็นระเบียบเรื่องความเคารพ)

สิกขาบทที่ ๑๓ ห้ามเข้าบ้านโดยไม่ใช้ผ้ารัดหรือผ้าโอบ

นางภิกษุณีเข้าบ้าน ไม่มีผ้าสังกัจฉิกะ (ผ้ารัดหรือโอบที่ใช้ปิดตั้งแต่หลุมคกลงไป และตั้งแต่สะดือขึ้นมา) มนุษย์พากันแก่งขมโหมต่าง ๆ พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า นางภิกษุณีไม่ใช้ผ้าสังกัจฉิกะ (ผ้ารัดหรือผ้าโอบ) เข้าบ้าน (กำหนดตั้งแต่เขตร้าวเข้าไป) ต้องปาจิตตีย์

(หมายเหตุ : ปาจิตตีย์ของนางภิกษุณีทั้งหมดมี ๑๖๖ แต่แสดงไว้ในภิกขุณีวัฏกัณฑ์นี้ เพียง ๙๖ สิกขาบท แบ่งเป็น ๙ วรรค ๗ วรรคแรก มีวรรคละ ๑๐ สิกขาบท ๒ วรรคหลัง มีวรรคละ ๑๓ สิกขาบท และได้้นำปาจิตตีย์ของภิกษุมานี้ใช้ ๗๐ สิกขาบท (๙๖ + ๗๐ = ๑๖๖) คือปาจิตตีย์ของภิกษุมี ๙๒ สิกขาบท นำออกเสีย ๒๒ สิกขาบทเฉพาะที่ไม่จำเป็นสำหรับนางภิกษุณี ๒๒ สิกขาบทที่ไม่ใช้แก่นางภิกษุณี คือ โอวาทวรรคที่ ๓ รวมหมดทั้งสิบสิกขาบท โภชนวรรคที่ ๕ เฉพาะสิกขาบทที่ ๓ ๕ ๖ และ ๙ รวม ๔ สิกขาบท อเจลกรวรรคที่ ๕ เฉพาะสิกขาบทที่ ๑ สัปปาณกวรรคที่ ๗ เฉพาะสิกขาบทที่ ๔ ๕ และ ๗ รวม ๓ สิกขาบท รตนวรรคที่ ๙ เฉพาะสิกขาบทที่ ๑ ๓ ๗ และ ๙ รวม ๔ สิกขาบท รวมทั้งสิ้น ๒๒ สิกขาบท ท่านผู้ประสงค์จะทราบว่สิกขาบทที่ไม่นำมาใช้สำหรับนางภิกษุณีตามที่ระบุไว้ ๒๒ สิกขาบทนี้ ว่าด้วยเรื่องอะไรบ้าง โปรดดูหน้า ๒๔๘ - ๒๖๑)

๕. ปาฏิเทศนียกัณฑ์**(ว่าด้วยอาบัติที่พึงแสดงคืน ๘ สิกขาบท)**

สิกขาบทที่ ๑ ถึงสิกขาบทที่ ๘ ห้ามขอโภชนะประณีต ๘ อย่าง ตามลำดับสิกขาบท มาฉัน

ความในสิกขาบททั้งแปดนี้อย่างเดียวกัน ต่างกันแต่ของที่ขอรวม ๘ อย่าง ตามลำดับสิกขาบท คือนางภิกษุณีไม่เป็นไข้ ขอของเหล่านี้ มาบริโภค ต้องอาบัติปาฏิเทศนียะ คือ

(๑) เนยใส	(๒) น้ำมัน	(๓) น้ำผึ้ง	(๔) น้ำอ้อย
(๕) ปลา	(๖) เนื้อ	(๗) นมสด	(๘) นมส้ม

(เรียงลำดับสิกขาบทตามลำดับของ)

(หมายเหตุ : อាប់ติปาฏิเทศนียะ แปลว่า อាប់ติที่ต้องแสดงคืน ทั้งแปดสิกขาบทนี้ ไม่มีพ้องกับของภิกษุเลย หนึ่ง ของบริโศค ๘ อย่างที่ห้ามขอมาคัน ในเมื่อไม่เป็นใช้นี้ เคยเรียกในสิกขาบทสำหรับภิกษุว่า โภชนะประณีตมี ๙ อย่าง โดยเพิ่มเนยข้น (นวนินต์) เข้าในลำดับที่ ๒ แล้วเลื่อนข้ออื่น ๆ ไปไว้ถัดไป โดยนัยนี้ จึงขาดเนยข้นไปอย่างเดียว อาจเป็นเพราะไม่มีใครทำตัวอย่าง จึงไม่บัญญัติสิกขาบทก็ได้)

๖. เสขียกัณฑ์ (ว่าด้วยวัตรและมารยาทที่ภิกษุณีจะต้องศึกษา)

ในพระไตรปิฎกเรียกชื่อว่าเสขียธรรม คือธรรมที่ต้องศึกษาของนางภิกษุณี คงมี ๗๕ ข้อ เหมือนของภิกษุ เป็นแต่ได้แสดงต้นเรื่องไว้ ๒ ข้อ ที่นางภิกษุณีพวก ๖ นุ่งห่มไม่เป็นปริมณฑล และถ้ายอจุจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนเชพะบ้าง ลงในน้ำ เป็นเหตุให้ทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้น ซึ่งมีพ้องกันอยู่แล้วในข้อห้ามสำหรับภิกษุ

๗. อธิกรณสมถะ (ว่าด้วยธรรมสำหรับระงับอธิกรณ ๗ อย่าง)

ทั้งเจ็ดข้อนี้ก็ตรงกับของภิกษุ โปรดดูหน้า ๒๖๗

สรุปศีลของนางภิกษุณี

ชื่อ	ของนางภิกษุณี	นำของภิกษุม้าใช้	รวม
ปาราชิก	๔	๔	๘
สังฆาทิเสส	๑๐	๗	๑๗
นิสัลลคิยปาจิตติย	๑๒	๑๘	๓๐
ปาจิตติย	๙๖	๗๐	๑๖๖
ปาฏิเทศนียะ	๘	-	๘
เสขียะ	-	๗๕	๗๕
อธิกรณสมถะ	-	๗	๗
รวมทั้งสิ้น	๑๓๐	๑๘๑	๓๑๑